

## TALLÓZÁS A KÖNYVTÁRISMERTETŐKBEN

TREMKÓNÉ MESZLENY MÁRIA

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ Könyvtártudományi Szakkönyvtára 1978-ban újabb különgyűjteménnyel gazdagodott. A könyvtári aprónyomtatványok és könyvtárismertető gyűjteménnyé szervezését a könyvtáraknak az a régi és dicséretes gyakorlata tette lehetővé, hogy időnként megküldik könyvtárunknak elkészült könyvtárismertetőiket. Az évek során így összegyűlt anyag ma már figyelemre méltó gyűjteményt képez, amelynek továbbépítése a külföldi anyaggal kibővítve a lehetőségekhez képest tovább folyik.

A sokféle könyvtárismertetőbe belelapozva szinte végigkísérhetjük, hogyan válik a gyanútlan „olvasnivágyó” lassanként tudatos könyvtárhasználóvá. Jó dolog, hogy már az általános iskola alsó tagozatában megismerkedhetnek gyermekeink a könyvtárhasználat legelemibb szabályaival, hogy apró sikerélmények szerettetik meg velük a könyvtárat. A szóban forgó könyvtárismertető elősegítik e sikerélményeket azzal, hogy a legtöbb helyen már a beiratkozás alkalmával kézbe adják azokat. De találkozhatunk velük az olvasóterem asztalain elszórva, vagy szerényen meghúzódva egy-egy katalógusszekrény tetején. Némely könyvtárismertető egyenesen kelletti magát díszes mivoltában, hozzájutni ezekhez viszont valóban csak kivételes esetekben lehet, főleg ha a könyvesboltokban is találkozunk velük, mint pl. a Tudományos Akadémia Könyvtárának jubileumi kiadványával.

Mivel a használó sok mindenre kíváncsi, jogos a kérdés, hogy milyen követelményeknek feleljen meg egy könyvtárismertető? Elegendő-e, ha csak a legfontosabb tudnivalókra szorítkozik (a könyvtár nyitvatartása, az olvasóterem használata, a kölcsönzés rendje, szolgáltatások stb.), vagy foglalkozzék a könyvtár gyűjtőkörével és az állomány nagyságával is, ismertette a könyvtár feladatait és – ha van – a könyvtár múltját is?

Nyilvánvalóan a legszerencsésebb, ha egy könyvtárismertető mindegyik követelménynek megfelel, ráadásul még elegendő példányszámban is rendelkezésünkre áll. Pénzügyi okokból azonban előfordul, hogy igényeinket mérsékelni kell egy kimondottan szűkszavú ismertetőre, amelyet később sem tudunk kiegészíteni egy oldottabb formában közreadott illusztrált kiadvánnyal. Ezzel magyarázható, hogy a Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjteményében különféle céllal és igénnyel készített könyvtárismertetővel találkozhatunk.

Mivel érdekesnek ígérkezik ezeknek az ismertetőknél összehasonlítása és a használók körének vizsgálata, 1979. tavaszán levélben megkerestük a megyei könyvtárakat és szakkönyvtárakat, és az alábbi kérdésekre vártunk választ:

- Milyen időközökben és hány példányban adják ki könyvtárismertetőiket?
- Kinek a számára és milyen céllal készülnek azok? Amennyiben nemcsak az új beiratkozók eligazítása a cél, milyen intézményeknek juttatnak az ismertetőkből és milyen rend szerint történik az elosztás?
- Hogyan lehet elkészültükről tudomást szerezni, és beszerezhetőek-e azok?

A 21 intézménynek megküldött levélre igen rövid időn belül megkaptuk a válaszokat, amelyért ezúton mondunk köszönetet. A válaszlevelek többségével újabb ismertetőket is kaptunk.

*Tallózva az ismertetők között*, kitűnt, hogy e kiadványok – szinte minden könyvtártípusban – elsődlegesen az újonnan beiratkozókat vezetik be a könyvtár általános használatába. Rövidebben vagy hosszabban mindegyik ismertető kitér a beiratkozásra, a kölcsönzésre, az olvasóterem használatára és a katalógusok használatára. Megoszlik az arány – természetsszerűleg a funkciókhoz igazodva – a betűrendes és a szakkatalógus, illetve a különkatalógusok használatának részletezésében és ugyanez tapasztalható a különgyűjtemények ismertetésében is.

Ugy vélem azonban, hogy ennek ellenére van még tennivaló azért, hogy a könyvtárismertetők betöltsék feladatukat. Szükség van a könyvtár általános bemutatásán kívül olyan részletes, ugyanakkor tapintatosan oktató „guide”-ra, amely nemcsak a beiratkozás-kor, hanem később – a könyvtár használatának kezdeti nehézségein – is átsegíti az olvasót. Tudjuk, hogy az új olvasók többsége mérhetetlenül érzékeny lélek, akit elbátortalanít a könyvtári „nagyüzem” látványa, aki restell kérdezősködni, ha eltéved a katalógusszekrények labirintusában, vagy aki időnként elfelejti az olvasószolgálatos szabatos eligazítását arról, hogy mit, hol, hogyan találhat meg. Ezt a rossz érzést – amely talán elidegeníti az olvasót a könyvtártól, mielőtt megnyertük volna őt – oldaná fel, ha az olvasóval az eddigi gyakorlatnál kihegyezettebben ismertetnénk meg a különféle szolgáltatásokat, a katalógushálózat részletes bemutatásától kezdve a másolási lehetőségig, tudatosítva a könyvtárközi kölcsönzés létét és ismertetve az igénybevétel módját, a meglévő szaktanácsadást, nem felejtve ki ezenkívül a könyvtári nyitvatartást és a kölcsönzés rendjét sem (mert ez hiányzik egyik-másik – amúgy példásan szerkesztett – ismertetőből).

Meggondolandó a könyvtárismertetők példányszáma is. Nem kevés belőlük az 500–2000 példány? Jól tudjuk, hogy a könyvtárpropagandának a könyvtárismertetők is fontos eszközei, még a legszükszavúbb formában is. Köszönteni kell tehát azokat a kezdeményezéseket, amikor a művelődési házak és mozik előcsarnokában – ahol sok „ártatlanul” nézelődő ember megfordul – a könyvtárak elhelyezik a szolgáltatásaikról szóló ismertetőket. Ennél csak az lenne örvendetesebb, ha a fővárosi és a vidéki könyvesboltokban is találkoznánk e kiadványokkal, jól látható helyen, mert biztosan lennének olyanok, akik pár forint ellenében – kíváncsiságukat csillapítván – megvásárolnák ezeket.

Hiányzik ezenkívül egy fórum, akár egy rövidke rovat, amely hírül adná egy-egy könyvtárismertető elkészültét, akár gyakorlati tudnivalókról van szó, akár művészi kivitelű kiadványról, amely jóval nagyobb érdeklődésre tarthat számot, mint valamely könyvtár szűk olvasóköre.

Régi hiba – amelyen nem sikerült még túllépnünk – hogy a könyvtárostársadalom meglehetősen belterjes. Rendszerint csak saját magunkat tájékoztatjuk, mert kérdezem,

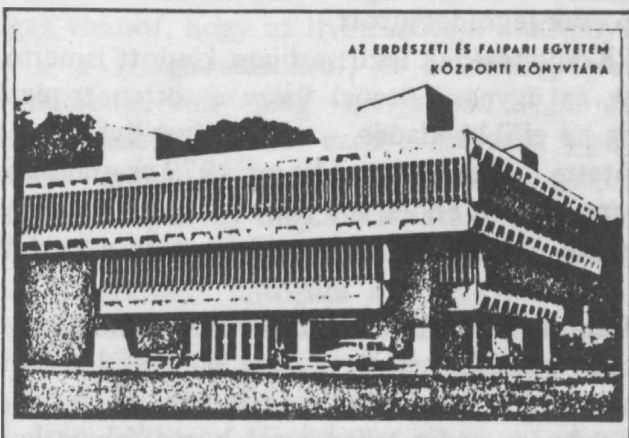
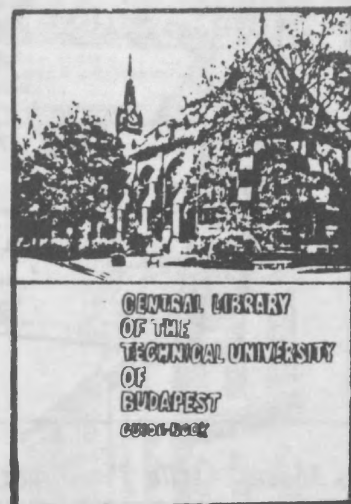
olvassa-e a *Könyvtáros* c. lapot más terület szakembere is a könyvtárosokon kívül? Így, még ha közölné is e szaklap egy-egy hasznos könyvtárismertető elkészültét, a potenciális olvasótábor nem szerezhet tudomást róla, hacsak fel nem tételezzük, hogy „Könyvtáros”-t vásárol hazafelé menet a hírlapárusnál (ha egyáltalán kapni lehetne). Tételezzük fel! És tegyünk lépéseket, hogy a könyvesboltok szorgalmas látogatója is tudomást szerezzen e kiadványokról, ha betér könyvet vásárolni!

Addig is, amíg csak a KMK Könyvtártudományi szakkönyvtára különgyűjteményében válogathatunk a könyvtárismertetők között, *bemutatunk néhányat a legfrissebbek közül.*

Kezdjük a sort az egyetemi központi könyvtárak ismertetőivel, amelyekből minden elsőéves hallgató kap a könyvtárba való beiratkozaskor, és tájékoztatásul megkapják az új egyetemi oktatók is azokat. Hozzájutnak természetesen a régi olvasók és a könyvtár látogatói is, mert például a Pécsi Egyetemi Könyvtár, vagy a Veszprémi Egyetemi Könyvtár katalógustermében megtalálhatók az asztalon. A *Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára* – kérésre – mindig küld az érdeklődőknek. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára (NMEKK) megküldi ismertetőit a megye területén működő vállalati, üzemi és iskolai könyvtáraknak is.

A *NMEKK* könyvtárhasználati útmutatója lényegre törekvő, szolid kinézetű füzetecske. Tetszett, hogy az 1. sz. függelék kitér néhány más műszaki könyvtár (pl. OMKDK) nyitvatartási idejére is. Jól egészíti ki a NMEKK Központi Könyvtáráról alkotott képet – a jelen és múlt találkozásaképp – a selmeci műemlékkönyvtár történetéről szóló összefoglalás, sok szép illusztrációjával.

A soproni *Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárát* ismertető színvonalas kiadvány művelődéstörté-



A kiadvány végén rövid német és angol nyelvű összefoglalót is találunk.

A debreceni *KLTE* Központi Könyvtáráról szóló hosszú történeti áttekintés legalább annyira szól a nagyközönségnek, mint a beiratkozó új olvasóknak. Pontos és igen részletes

neti áttekintésnek is kitűnő. Tömören foglalja össze a XVI. szd.-ban Selmecebányán alapított, és a két világháború között Sopronba telepített – hazánk első műemlékkönyvtárának fejlődését és mai szerepét a tudomány szolgálatában. A szerkesztést dicséri, hogy az ismertető könyvritkaságok felsorakoztatása után részletesen foglalkozik az új könyvtár-épülettel, közli annak műszaki adatait és műszaki felszereltségét, valamint tömören kitér a könyvtári szolgáltatásokra is.



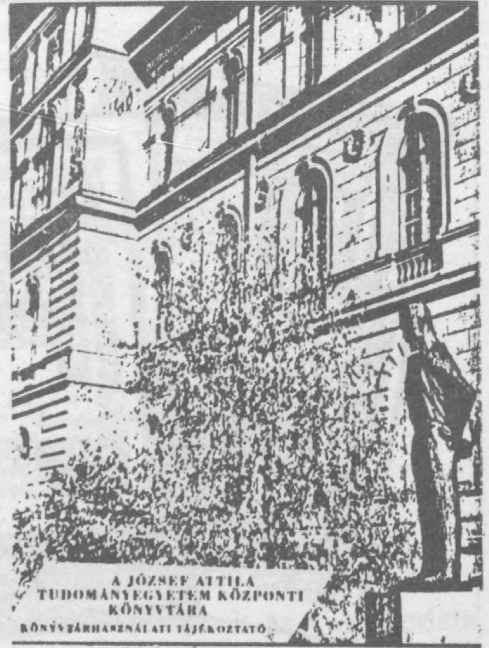
A soproni egyetem könyvtárismertetőjéből

a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának ismertetője. A könyvtár használatába és szolgáltatásaiba valóban minden igényt kielégítően bevezeti a kezdő könyvtárhatalmas, ezzel szemben a könyvtár múltjára csak fél oldal jutott.

A Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtárának legfrissebben kiadott ismertetője megfelel a korszerű követelményeknek és ügyesen ötvözi össze a történeti részt a szolgáltatások részletes ismertetésével. Míg az előbbi kiadás – a 200 éves évfordulót hangsúlyozva – a Klimó Könyvtárt is feltüntette a címlapon, addig az 1979-es utánnomás – nem jubileumi kiadványként – már nem, viszont ebben is a Klimó Könyvtár bemutatásával indítja a kiadványt. Nagyon gazdaságos és hasznos, hogy az ismertető 4 nyelvű összefoglalót tartalmaz,

Művészi színvonalú – talán más műfajnak tekinthető – az Országos Széchényi Könyvtár több nyelven közreadott könyvtárismertetője, amely becses ajándékkul szolgál a külföldi és magyar könyvtárlátogatóknak egyaránt. Kár, hogy még intézményen belül is nehezen jutunk hozzá, a nagyközönség számára pedig teljességgel hozzáférhetetlen.

A zirczi Reguly Könyvtárról szintén a Széchényi Könyvtár készített könyvtárismertetőt, melynek bemutatott könyvanyagából nagyon sok meglevnedett a televízió képernyőjén a legutóbbi „Híres magyar könyvtárak” sorozatban.



A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára alapításának 150. évfordulóját ünneplő és aránylag nagy példány számban megjelentetett „ünnepi” kiadvánnyal örvendetes módon találkozhattunk a könyvesboltok kirakatában is. Gondolom nemcsak a régi, de a jövő könyvtárhasználók is örömmel lapoztak beje, sőt meg is vásárolták azt.

A függelékkal ellátott ismertető – az Akadémia Könyvtár történetén és működésén kívül – bemutatja a különgyűjtemények egész sorát és foglalkozik az intézmény keretében folyó hálózati és módszertani munkával. Igaz viszont, hogy az ilyen műfajú kiadványokban kevés szó esik a szolgáltatásokról, és a különgyűjteményekkel sem ismerkedhetünk meg mélyebben. „Mindenből” kapunk egy keveset, de mivel ezek a művészi, reprezentatív kiadványok amúgy is kiegészülnek más formában a gyakorlati tudnivalókkal, így megbocsáthatók, hogy főleg a szemet gyönyörködtetik.

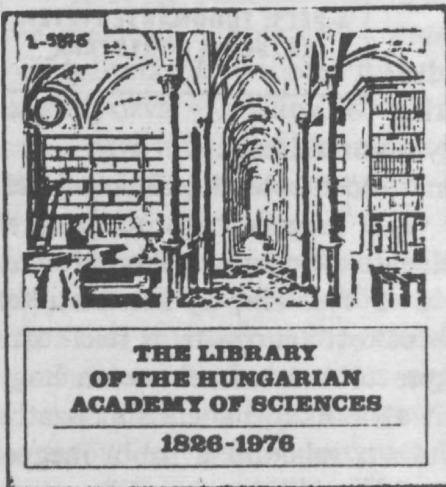
Folytathatom a sort az *OMKDK* szolgáltatásait ismertető füzetecskével, amelynek új, korszerűbb változata a közeljövőben várható, hogy végül megállapodjam a *megyei könyvtárak* igen körültekintően készített és komplex feladatokat ellátó tájékoztatóinál. Igen örvendetes, hogy a megyei könyvtárak általában 2–5 évenként új ismertetőket adnak közre és várható, hogy a közeljövőben számos módosított változattal is találkozni fogunk. Ki kell emelni, hogy a megyei könyvtárak egyre többet tesznek azért, hogy megfelelően tájékoztassák szolgáltatásaikról nemcsak saját olvasóikat, hanem a hálózatba tartozó könyvtárakat, a megye iskolai és üzemi könyvtárait, valamint a többi megyei könyvtárat is.



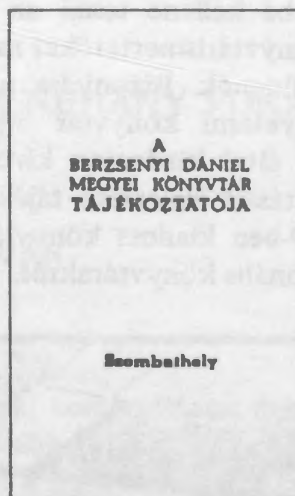


Tetszett, hogy a szombathelyi *Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár* eljuttatja könyvtárismertetőjét a potenciális olvasókhoz is, például ajánló bibliográfiák kíséretében (iskoláknak, óvodáknak a családi nevelést segítő ismeretterjesztő művek jegyzékével).

Jó kézbe venni a *Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár* szolgáltatásait hasznosan ismertető négyzet alakú füzetét, amelyet már csak a szokásostól eltérő formája miatt is szívesen forgat nemcsak a könyvtár használatában még járatlan olvasó, hanem azok az olvasók is, akik szívesen áldoznak egy kevés időt arra, hogy a katalógusok használatával még jobban megismerkedjenek.



Figyelemre méltóak a megyei könyvtárak különgyűjteményét bemutató kiadványok, szórólapok, vagy amelyek egy-egy új szakrészleg létesítéséről adnak hírt. Gondolok például a *II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár* zenemű- és hangtárakról szóló tájékoztatójára, valamint helyismereti gyűjtemények ismertetőjére, vagy a *Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár* által közreadott gyermek- és ifjúsági könyvtári tájékoztatóra. Nem felejtetem ki az *egri Megyei Könyvtárnak* a közigazgatási szakkönyvtárat ismertető kiadványát sem, amelyet elsősorban a megyei, városi tanácsokhoz juttatnak el, de megkapják azok a látogatók is, akik ebbe a részlegbe rendszeres könyvtárhasználati szándékkal térnek be.



Követendő többek között a *Balassi Bálint Megyei Könyvtár*nak az a gyakorlata, hogy az elkészült könyvtárismertetőt eljuttatja a megye területén működő művelődési központokba és filmszínházakba is.

Befejezve a tallózást a könyvtárismertetők között, úgy tűnik, hogy kísérőlevelekkel együtt igen beszédesek voltak. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a könyvtárak saját



olvasóik tájékoztatásán túlmenően, nagy lépést tettek előre a közönségkapcsolatok kialakításában is. A jövőben még szorosabbá kellene tenni az együttműködést azzal is, hogy a könyvtárismertetőket más megye könyvtárainak is megküldnék. Bizonyára nem lesz haszontalan, ha egy egyetemi könyvtár megkapja a saját megyei könyvtára által kiadotton kívül, a más megyei könyvtár szolgáltatásait ismertető tájékoztatót és megfordítva, ezzel mintegy kibővítve a KMK által 1979-ben kiadott könyvtári kalauzt, amely közhasznú tudnivalókat közöl az országos és regionális könyvtárakról.



Sokat tettünk eddig, de még több a tennivaló a könyvtári szolgáltatások javításában és ennek nyomtatott formában való tudatosításában is. Mert, bár a „*fruska-ügy*”\* pro és kontra szimptomái nem orvosolhatók sem most, sem a jövőben egyedül egy jól szerkesztett és minden apróságra valóban kitérő „*hogyan használd könyvtárunkat*” című kiadvánnyal, megítélésem szerint azonban nagyban segítené az olvasószolgálatos munkáját is.

\* Fruskák az olvasószolgálatban. – Vita a *Könyvtáros* 1979/9., 10., 11., 12. és az 1980/1., 2. stb. számaiban.